

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014 – 2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tomáš Haisl

**Historie fotbalu na území České republiky v totalitních
režimech**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. et ThDr. Radek Mezulánik, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014 – 2015

BACHELOR THESIS

Tomáš Haisl

**History of football in the area of Czech Republic during the
totalitarian regimes**

Prague 2015

The bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. et ThDr. Radek Mezulánik, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další podkladové materiály, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze, dne 25. 2. 2015

Podpis autora: Tomáš Haisl

Poděkování

Rád bych poděkoval panu doktoru Radku Mezulánikovi, který mi byl nápomocný během celého procesu od vzniku bakalářské práce až k současné podobě této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá historií československé kopané během totalitních režimů. Mapuje období od roku 1939, kdy na našem území vznikl Protektorát Čechy a Morava, přes poválečnou Třetí republiku až do pádu komunismu v roce 1989. Práce je vedena chronologicky a jsou vybrány zásadní momenty z fotbalové historie, které byly ovlivněny politickými a společenskými událostmi.

Klíčové pojmy

Fotbal, Československo, Československý fotbalový svaz, protektorát, komunismus, Třetí republika, mistrovství světa, mistrovství Evropy, olympijské hry, politika, reprezentace, společnost

Annotation

This bachelor thesis is made about history of czechoslovakian football during totalitarian regime. It describes time from 1939, from protectorate to the Third republic, and then from the start to fall of communist regime in 1989. This thesis is chronological and the highlights are the most famous moments in football history, which were influenced by the political and social events.

Key words

Football, Czechoslovakia, protectorate, communism, championship, Olympic Games, politics, national team, society.

Obsah

ÚVOD	8
1 CHARAKTERISTIKA FOTBALU	9
1.1 Stručná pravidla	9
1.2 Historie fotbalu ve světě	10
1.3 Počátky fotbalu na území České republiky	13
2 FOTBAL V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA	15
2.1 Nepokoje při utkání Praha - Berlín.....	16
2.2 Naposlady proti Německu	16
2.3 Alespoň mezizemská utkání	17
2.4 Výjezdy za moukou a za masem	18
2.5 Pražské jaro a vypálení stadionu Slavie	19
2.6 Fotbal v Terezíně	20
2.7 Pravidelně hrané protektorátní soutěže	23
3 FOTBAL ZA TŘETÍ REPUBLIKY	24
3.1 Obrovský divácký zájem	24
3.2 Kluby opět na zahraničních zájezdech	25
3.3 Reprezentace dohání náskok	26
3.4 Přejít na nový systém přinesl ovoce.....	27
3.5 Pravidelně hrané soutěže	28
4 FOTBAL ZA KOMUNISMU	29
4.1 Dobrovolné sportovní organizace.....	29
4.2 Kluby pod diktátem státu.....	30
4.3 Československý svaz tělesné výchovy	31
4.4 Dukla Praha	31
4.5 Zlatá éra reprezentace	36
4.6 Pravidelně hrané soutěže	41
ZÁVĚR.....	43

ÚVOD

Cílem bakalářské práce je souhrn a analýza českých a československých fotbalových událostí v období totalitních režimů, tedy za Protektorátu Čechy a Morava, ve Třetí Československé republice a v éře komunismu. Námět jsem si vybral proto, že jsem sportovním redaktorem časopisu Týden a online deníku Týden.cz se specializací na fotbal. Sport, a především fotbal není jen mou prací, ale také mým hlavním zájmem a neodmyslitelnou součástí života.

Fotbal je kolektivní míčová hra, která je nejoblíbenějším a nejmasovějším sportem světa. Vznikl v polovině 19. století v Anglii a ještě do konce téhož století se uchytil i na území dnešní České republiky. Zde se mu postupně dostávalo čím dál větší obliby. Mým cílem bylo sledovat vývoj kopané od jejích počátků na našem území, ale především v období totalitních režimů v Československu.

Kopaná v období represivní politiky, ať už v nacismu nebo v komunismu, doplácela na zlovůli vládnoucích vrstev a veškerá její činnost byla řízena diktaturou. V protektorátu fotbalisté nemohli nastupovat k mezinárodním utkáním, po komunistickém převratu zase nerozhodovali o hospodaření vlastního klubu.

Přesto se právě v komunistickém režimu dočkal reprezentační fotbal svých největších úspěchů. Nejvýraznějším způsobem se do dějin československé kopané zapsal rok 1962, kdy národní tým v čele s legendárním Josefem Masopustem vybojoval stříbrné medaile na mistrovství světa. Na evropském šampionátu v roce 1976 a olympijských hrách v roce 1980 pak reprezentační mužstvo vyhrálo zlaté medaile.

1 CHARAKTERISTIKA FOTBALU

Fotbal (z anglického football), neboli kopaná, je kolektivní míčová hra, která je nejoblíbenějším a nejmasovějším sportem planety. Hráči dvou jedenáctičlenných mužstev hrajících proti sobě usilují o to, dopravit míč do soupeřovy branky a bránit soupeři v obdobné snaze. Míč přitom mohou zasáhnout kteroukoliv částí těla kromě ruky. Rukou může hrát ve vymezeném prostoru pouze jeden hráč z každého týmu - brankář. Ostatní hráči používají k hraní především nohy a hlavu. Cílem hry je dosáhnout více branek (tzv. gólů) než soupeř.

Kopaná má zásluhu na vzniku mnoha jiných sportů. Z fotbalu se během jeho dlouhodobého vývoje na různých kontinentech v závislosti na kulturních, sociálních a historických aspektech vyvinulo velké množství různých, méně či více podobných sportů.

Na území Střední Ameriky se kopanou nechal inspirovat *American Football* – americký fotbal, v Kanadě *Canadian football* – kanadský fotbal, který je obměnou fotbalu amerického, a v Austrálii *football Australian-rules* – australské ragby. Fotbal položil základy také ke vzniku *futsalu* (halové obdobě fotbalu), *nohejbalu* či *plážovému fotbalu*.

1.1 Stručná pravidla

Fotbalová pravidla jsou konzervativní a ustálená. Od druhé poloviny 19. století, kdy v Anglii vznikaly první fotbalové soutěže, se až dodneška hraje prakticky pořád podle stejných pravidel. Tato pravidla jsou společná pro všechny soutěže na celém světě, ať již mluvíme například o finále mistrovství světa nebo zápasu krajského přeboru.

Základní pravidla fotbalu:

- Utkání hrají dva týmy, z nichž každý má nejvýše 11 hráčů, z toho jeden je brankář

- Zápas je hrán na dva poločasy o 45 minutách, poločasy odděluje patnáctiminutová přestávka
- Délka hracího hřiště je v rozmezí 90 – 120 metrů, šířka 45 – 90 metrů
- Vnitřní rozměry branky jsou 7,32 x 2,44 metrů
- Hraje se na počet branek (gólů)
- Branky je dosaženo ve chvíli, kdy míč mezi brankovými tyčemi a pod břevnem přejde celým objemem brankovou čáru a útočící mužstvo před tím neporušilo žádné pravidlo

1.2 Historie fotbalu ve světě

Doklady o existenci míčových her můžeme nalézt už v dávném středověku, a to na všech světových kontinentech. Různé varianty míčových her praktikovali Peršané, Egypťané, Číňané, Řekové, Římané, Inkové i Aztékové. Vůbec nejstarším objeveným zobrazením míče je vylisovaná kresba v chrámu egyptského Karnaku, jejíž stáří se odhaduje na čtyři tisíce let. Obrazy míče byly objeveny i na stěnách hrobek v Sakaře a Beni-Hassanu. V thébských hrobkách v Memfidě se dokonce našly i tisíce let staré kožené a hliněné míče.

V roce 2679 př. n. l. začal čínský panovník Huang-Ti využívat míčovou hru zvanou Tsuh-küh ke zvýšení tělesné zdatnosti a bojechtivosti svých vojáků. První část čínského názvu znamená „sunout míč“ a ta druhá „koule“. Přesná pravidla se nedochovala, ale z dobových kreseb vyplývá, že se hrálo na vymezeném čtvercovém hřišti, kde byly jako branky zapíchnuté čtyři silné bambusové tyče. (Žurman, 1975, str. 10)

Za předchůdkyni kopané je považována hra s názvem episkyros, kterou pěstovali staří Řekové. Podobnost je v tom, že hráči byli rozděleni na dvě strany, hodil se mezi ně míč a strana, která dostala míč za soupeřovu obrannou čáru, vyhrála. Podobná hra, avšak v tvrdší podobě, se hrála i v Římě a jmenovala se harpastum. Ta měla současně zaměstnávat tělo i duši – unavit tělo a prospět duši.

Mezi nejznámějšími milovníky harpasunu patřili i Julius Caesar a císař Augustus, římské legie tuto hru při svých taženích zatahly i do Francie a kolébky

moderního fotbalu Anglie. A právě Londýn, tehdy Augusta, byl podle historiků svědkem vypjatého utkání, v němž místní posádka porazila posádku z Verulania, tedy dnešního St. Albans.

Na rozdíl od zmíněných kožených a hliněných míčů užívaných v Egyptě, se ve starém Řecku a Římě hrálo s míči vycpávanými peřím, v Číně se zase místo peří k vycpávání používaly lidské vlasy. Známý řecký filosof Platón se ve svém díle Faidon zmiňuje o míči složeném z dvanácti barevných kusů. V Římě zase dělili míče na pět typů: malý, střední, velký, největší a prázdný. Nejznámějším z nich byla pilla, řecky palla, francouzsky balle a v němčině i angličtině se do dnešní doby uchoval název ball. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 12)

Podle historických pramenů se ve středověku míčové hry těšily největší oblibě v Itálii, Francii a především Anglii. O „foot-ballu“ píše Wiliam Fitzstephen v Dějinách Londýna už v roce 1175. Kopaná byla zábavou celých mas a hrála se v ulicích vesnic i velkých měst. Na jedné straně hrálo až několik set hráčů a cílem bylo dopravit míč do městské brány střežené soupeřem. Při této svérázné hromadné zábavě často docházelo k ničení soukromého i veřejného majetku a k množství úrazů, a tak královské i městské dekrety opakovaně kopanou v ulicích zakazovaly.

Anglický král Edward II. se snažil v roce 1349 zákazem čelit stále vzrůstající oblibě fotbalu. „Jelikož je ve městě velký hluk působený velikými shluky při velkém míči, z čehož může povstati mnoho špatností, které bůh zapovídá, rozkazujeme a zapovídáme jménem královským pro budoucnost pořádání takovýchto zápasů v městě pod následky trestu vězení.“ (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 13)

O kopané v Anglii se ve svých dílech Král Lear a Komédie plná omylů zmiňuje také slavný dramatik William Shakespeare:

„Jsem snad tak kulatý, jak vaše řeči,

Že jako míč mě nohou kopáte?

On sem, vy tam: to nesmí déle býti,

Nedáte-li mě do kůže zašítí.“ (Filozofická fakulta MU, 2005, [online])

Doklad o hře podobné fotbalu lze nalézt také ve středověké Itálii. V archívu města Bologni je uchována zpráva písaře Bentiviglia z roku 1480, který píše: „Nejmilejší zábavou občanů našeho města je calcio. Hráč, který se kopnutím míče trefí desetkrát do soupeřovy branky, dostává dvacet zlatých dukátů.“ (Žurman, 1975, str. 11)

Dochovány jsou také záznamy o utkání z roku 1490 ve Florencii. Při jarních florentských slavnostech je na tamním starobylém náměstí dodnes předváděno utkání ve středověkých kostýmech a podle tehdejších pravidel. Na každé straně hraje až 27 hráčů – tři brankáři, čtyři obránci, pět záložníků a patnáct útočníků. Hraje se nohama i rukama, ale vycpaný míč se nesmí nosit. Branky chybí, cílem hry je dostat míč za střed soupeřovy zadní linie.

V Anglii se fotbal stával čím dál populárnějším a na začátku devatenáctého století pronikl z ulic a travnatých plácků i do škol. Z neuspořádané kopané se stala organizovaná hra a prostředek pro buržoazní výchovu. Obliba kopané rychle přerostla rámcem vzdělávacích institucí, sami studenti se stali průkopníky fotbalu a zakládali první kluby. Tím vůbec prvním na světě se stal Sheffield Club, který vznikl v roce 1857. Právě proto je Anglie dodnes označována kolébkou fotbalu.

V šedesátých letech 19. století se rozdělily dva hlavní proudy. Jedna skupina fotbalových nadšenců chtěla hru rukou zakázat, ta druhá byla naopak pro její povolení. Do druhé skupiny patřila především škola v Rugby, kde studenti praktikovali obzvlášť ostrou hru, při které bylo povoleno hrát rukama a tvrdě atakovat soupeře. A právě zde vznikl stejnojmenný sport – rugby. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 15)

Právě nejednotnost pohledů na fotbal a jeho pravidla stála za tím, že se v říjnu roku 1863 v Londýně sešli zástupci škol a klubů, aby založili první fotbalový svaz na světě – Football Association. Po dlouhých debatách vyhrál proud bojující za zákaz hraní rukama a pravidla byla konečně ujednocena. Tímto byl položen základní kámen moderního fotbalu.

V roce 1871 se začal hrát Anglický pohár, který je nejstarší doposud fungující fotbalovou soutěží na světě. O devatenáct let později vznikla anglická liga, jejímž historicky prvním vítězem se stal klub Preston North End. První mezinárodní zápas se odehrál v Glasgowě v listopadu 1872. Nastoupili proti sobě fotbalisté Skotska a Anglie a utkání skončilo bezbrankovou remízou. (Žurman, 1975, str. 14)

Z Velké Británie se fotbal rychle rozšířil do celé Evropy. Postupně začaly vznikat jednotlivé fotbalové svazy v Dánsku, Holandsku, Německu, Švýcarsku atd. A z Evropy pak kopaná přešla i na všechny ostatní kontinenty planety.

Významným mezníkem moderní kopané je rok 1904. 21. května tohoto roku se v Paříži sešli zástupci národních svazů Francie, Holandska, Belgie, Švýcarska, Švédska a Dánska a společně založili Fédération Internationale de Football Association (FIFA), Mezinárodní fotbalovou federaci. Ta od svého vzniku až do současné doby řídí kopanou na celém světě. (Rohr, Simon, 2006, str. 134)

Na olympijských hrách se fotbal coby ukázkový sport poprvé představil v roce 1900 v Paříži, o osm let později v Londýně už byl ale na seznamu oficiálních olympijských sportů. První mistrovství světa ve fotbale, které má dodnes právo pořádat pouze FIFA, se konalo v roce 1930 v Uruguayi.

1.3 Počátky fotbalu na území České republiky

Stejně jako do celé Evropy se fotbal rychle dostal také na území dnešní České republiky. Jako první o fotbale u nás informoval časopis Cyklista. Ten 15. května 1885 přinesl tuto zprávu: „Klub velocipedistů Praha přesídlil opětně do zahrady hr. Buquoi, kdež podobně jako v místnostech zimních pěstuje se vedle jízdy na kolech i fotbal. Pravidelná cvičení klubová odbývají se každého pátku.“ (Žurman, 1975, str. 18)

Prvenství vzniku fotbalu však podle dostupných pramenů nepatří Praze, ale venkovu. Pravá kopaná se nejdříve hrála v Roudnici nad Labem, kde s ní zdejší studenty na gymnáziu seznámil profesor Jan Sommer, jenž fotbal poznal při dřívějším působení v cizině. A právě v Roudnici nad Labem se sehrál také vůbec první opravdový zápas. 15. srpna 1892 se na roudnickém Ostrově střetly týmy ČAC Roudnice proti Sokolu Roudnice a z vítězství 1:0 se radovali fotbalisté ČAC.

Za vůbec nejstarší fotbalový klub v Česku je označována Slavia Praha. Její dějiny se začaly psát v listopadu 1892, kdy při pražském spolku Literární a řečnická Slavia vznikl Akademický cyklistický odbor. Veškerý český sport se v té době formoval především právě v cyklistických klubech a zpočátku intelektuální společnost se tak brzy přeměnila na sportovní spolek, jehož většinu tvořili fotbalisté. (Růžička, Jenšík, Káninský, Jeřábek, 2004, str. 6)

První mezinárodní zápas se odehrál v roce 1899, kdy se utkaly výběry Prahy a Vídně. Ještě v téže roce si první mezinárodní měření sil odbyla také Slavia, která se postupně střetla s mužstvy Berlína a Oxfordu.

Národní listy o utkání v Berlíně napsaly: „Zápas vysokoškolského mužstva berlínského za vedení obezřetného kapitána skýtal v nejednom směru momenty napínavé a nadevše očekávání četné obecnostvo odměněno bylo podívanou jistě zajímavou.“ Německý list Spiegel und Sport zápas popisoval takto: „Že Čechové nejsou žádní barbaři, dokázali skutečně ohromným přijetím berlínského mužstva, a klid a nestrannost obecnostva, které na hřišti vládly, byly obdivuhodny.“ (Žurman, 1975, str. 52)

19. října 1901 vznikl po zdlouhavých jednáních Český svaz fotbalový. V roce 1922 byla založena Československá asociace fotbalová, která sdružovala Československý svaz fotbalový, sídlící v Praze, Deutscher Fussball Verband – německý svaz, který měl ústředí v Mostě, Magyar Labdarúgók Szövetsége – maďarský svaz sídlící v Bratislavě, židovský svaz se sídlem v Praze a polský svaz, jenž měl hlavní stan v Třinci. V roce 1923 pak byla Česká asociace fotbalová přijata za právoplatného člena FIFA. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 158)

2 FOTBAL V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

V prvních měsících po vzniku Protektorátu Čechy a Morava Němci uchovali český sport v zavedených kolejích ve snaze dát najevo, že respektují autonomii protektorátu. I ve fotbale to tedy zpočátku zdánlivě vypadalo jako předtím. Některá česká mužstva ještě v průběhu roku 1939 jezdila hrát do zahraničí. Například Kladno vycestovalo k fotbalovému turné po severní Americe, Sparta zase sehrála utkání ve Švýcarsku. Hrály se i česko-německé zápasy.

„I v těžkých a nejtěžších chvílích měli naši fotbalisté své sny na neděli. 14. listopadu 1937 psaly pražské noviny, že Slavia bude stavět nový stadion nákladem sedmi milionů korun a že se do hlediště vejde 70 000 diváků. V létě 1938, když jsme jeli na třetí mistrovství světa do Francie, se proslechlo, že se Československo bude ucházet o pořádání dalšího mistrovství v roce 1942. Ještě po francouzském šampionátu se o tom psalo jako o téměř jisté věci. Skutečnosti příštích dnů nás však z iluzí vyléčily.“ (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 12)

Možná i vlivem stále se snižujících možností pro trávení volného času během okupace ještě vzrůstaly počty diváků na jednotlivých fotbalových utkáních. Ty neznáma kdy dosahovaly i třiceti tisíc. Velkým lákadlem pro fotbalové fanoušky byly především takové fotbalové hvězdy jako Josef Bican, Vlastimil Kopecký či Alexa Bokšay.

Němci však pozvolna a plíživě začali do všech sportů, fotbalu nevyjímaje, zavádět nacistickou propagandu. A už po pár měsících musela před každým zápasem při nástupu obě mužstva místo tradičního zamávání divákům povinně hajlovat.

Postupem času okupanti začali devastovat český sport a kvůli jejich nařízení postupně zanikla většina sportovních organizací. Nejprve byly zrušeny pouze židovské sportovní kluby, na podzim roku 1940 nacisté nařídili rozpuštění sportovní organizace Junák, o rok později následovalo zrušení Sokola a v dubnu roku 1943 zanikl i Český olympijský výbor.

Český fotbalový svaz byl jedním z mála sportovních sdružení, které Němci nenařídili rozpustit. Od roku 1942 ale musel svou činnost podřídit nacistické propagandě, na což mnoho z jeho členů reagovalo odchodem. (Michlová, 2012, str. 51)

2.1 Nepokoje při utkání Praha - Berlín

Na začátku června 1939 se v hlavním městě protektorátu Praze odehrálo meziměstské utkání mezi Prahou a Berlínem. Domáci zásluhou dvou gólů Vytlačila vyhráli nad nenáviděným soupeřem 2:0. Toto vítězství mělo pro české diváky velký symbolický význam, kvůli nepokojům a konfliktům na stadionu však protektorátní vláda zakázala sportovní podniky.

Samotný zápas byl sice velmi tvrdý a až do konce se odehrával ve vypjatém duchu, souboj na hřišti však skončil bez jakýchkoli vážných incidentů. Zato v hledišti stadionu na Letné, kde se tísnilo okolo dvaceti tisíc diváků, to během zápasu i po něm pořádně vřelo. Už před zahájením byl německý tým při nacistickém pozdravu vypískán a na berlínské hráče se z tribun snášely lahve od piva i kameny. V ochozech zápasu přihlíželi i vojáci wehrmachtu. Ti se několikrát dostali do střetů s českými diváky, které přerostly v pěstní souboje. A v nich měla jasně navrch česká většina.

Nepokoje na stadionu nezůstaly bez odezvy. Protektorátní vláda vyhlásila v důsledku událostí na Letné zákaz všech sportovních podniků s výjimkou koňských dostihů až do 30. června. Nepokoje byly ústředním tématem zprávy z 9. 6. 1939, která je dochovaná ve fondu Úřad říšského protektora v Národním archivu v Praze. „Německé mužstvo bylo při německém pozdravu vypískáno a odměněno voláním ‚Pryč s vámi!‘ (...) Pan říšský protektor nařídil, aby (...) představenstvo pražského svazu, který se jeví za českou stranu zodpovědný za zápas, bylo na 14 dnů vzato do ochranné vazby, aby Češi a české svazy už nesměli nadále hrát v zahraničí a nakonec aby němečtí hráči a německé svazy ze staré Říše už v žádném případě nebyli pouštěni na území Protektorátu.“ (Lidovky, 2009, [online])

2.2 Naposledy proti Německu

V listopadu roku 1939 se hráli Češi ještě jeden (a na dlouhou dobu poslední) zápas proti německému soupeři. Kolektiv kolem Josefa Bicana byl pozván do Vratislavi

na stadion Adolfa Hitlera. Češi před čtyřiceti tisíci diváky „říšskou“ jedenáctku v úvodu zápasu naprosto zesměšlili a po třinácti minutách už vedli 3:0. Do poločasové přestávky byl stav utkání 4:2, český výběr na hřišti jednoznačně kraloval.

Jenže Němci prostě nesměli prohrát. A v druhé půli s velkým přispěním ustrašeného rozhodčího Popoviče vyrovnali na 4:4. Sudí nejprve nařídil vymyšlený trestný kop za údajný Štumpfův faul a poté za hraní rukou jednoho z českých obránců, které však bylo daleko za pokutovým územím, odpískal dokonce pokutový kop.

„Co kdyby se prokázalo i ve výsledku, že Češi hrají lepší fotbal? Proto to bylo poslední utkání reprezentantů Čech a Moravy v mezinárodním měřítku. Rozhodly o tom samozřejmě jiné veličiny než fotbalové. A přece ani na tohle utkání, pokud jde o německé fotbalisty, nemají čeští fotbalisté špatné vzpomínky. (...) Druhého, pomocného trenéra dělal Sepp Herberger. Po utkání řekl: Ten trestný kop, to byl nesmysl, měl se házet aut. A pokutový kop si rozhodčí také vymyslel. Na nás se nezlobte, byli jste o třídu lepší! To řekl ovšem jen Bicanovi a těm, kteří uměli německy. Musel jim to říci hodně potichu a hodně v ústraní. Němečtí novináři to slyšet nemohli.“ (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 291)

2.3 Alespoň mezizemská utkání

Po zápase ve Vratislavi proti výběru Německa nacisté zakázali českému národnímu týmu hrát jakákoliv mezistátní utkání. Český fotbal se po celou dobu války ocitl uzavřen v naprosté mezinárodní izolaci. A aby se reprezentanti alespoň v nějaké formě nadále scházeli pohromadě, založil Český fotbalový svaz v roce 1940 sérii mezizemských zápasů, ve kterých se pravidelně střetával výběr Čech s výběrem Moravy. Hrál se tradičně dvakrát do roka, jednou v Praze a podruhé na Moravě.

V sérii, která se hrála každoročně až do roku 1944, byli jednoznačně úspěšnější reprezentanti Čech. První mezizemský zápas se hrál 21. dubna 1940 na stadionu Sparty v Praze na Letné a Češi vyhráli 3:1. Druhé výběrové utkání se uskutečnilo 22. září v Brně na hřišti SK Židenice a znovu vyhrál český výběr, tentokrát 6:5.

Druhý ročník začal 4. května 1941 opět na Letné a Moravané poprvé neprohráli, v Praze remizovali 5:5. To byl však pro reprezentanty Moravy také poslední úspěch, od

té doby už se vždy radoval pouze český tým. Na podzim téhož roku Češi vyhráli v Olomouci 4:2.

Mezizemská utkání byla hodně oblíbená nejen samotnými reprezentanty, ale také diváky. A to především díky velkému množství gólů, které bylo v utkáních nejlepších hráčů v zemi tradičně k vidění. Tradice brankových přestřelek však byla na jaře roku 1942 přerušena. Čechy v Praze vyhrály nejtěsnější rozdílem 1:0. O podzimní zápas v Brně byl dokonce takový divácký zájem, že hřiště bylo raději policejně uzavřeno. A český výběr před prázdnými tribunami porazil Moravu 3:1.

Sedmé mezizemské utkání se hrálo v květnu 1943 v Brně a přineslo nejvyšší vítězství českého výběru v poměru 9:1. A vysokou výhru si Češi připsali také v podzimním klání na Letné, kde vyhráli 5:1.

V roce 1944 už se hrál pouze jeden mezizemský zápas. Poslední díl série znovu vyhrál český tým, který v Olomouci porazil výběr Moravy 3:1. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 314)

2.4 Výjezdy za moukou a za masem

I přes nesnáze v protektorátním společenském životě a sportovním provozu, počet fotbalových klubů a hráčů každoročně závratně stoupal. Významnou úlohu bezesporu hrálo zrušení činnosti tělovýchovných jednot, jejichž bývalí členové se začali věnovat právě kopané a zakládali nové a nové fotbalové kluby.

Počet fotbalistů a klubů dosáhl v době Protektorátu Čechy a Morava takového počtu, který na našem území nebyl ani před okupací. Na konci roku 1944 bylo napočítáno 1987 klubů a 117 463 fotbalistů, z toho 18 416 dorostenců. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 313)

Stále se zhoršující ekonomická situace v zemi se dotkla i fotbalistů. Ti měli sice většinou dostatek peněz, nebylo však co za ně koupit. Především příděl potravin nacisté snižovali na úplné minimum. A proto se kluby z Prahy a ostatních velkých a větších měst rozhodly vyjíždět k fotbalovým zápasům na venkov, kde bylo potravin relativně dostatek.

Po odehrání utkání si fotbalisté z malých měst a vesnic, kde byl mlýn, vozili domů mouku, ze vsí se známým a ochotným řezníkem si zase odváželi maso. Tyto zájezdy však byly spojeny s nemalým nebezpečím, protože na vlakových nádražích často docházelo ke kontrolám hospodářské policie. (Mráz, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1976, str. 313)

2.5 Pražské jaro a vypálení stadionu Slavie

Psal se začátek května 1945. Porážka nacistického Německa a konec války už byl takřka hotovou věcí. 5. května Český rozhlas vysílal žádost o pomoc a svolával všechny vlastence. Začalo Pražské povstání.

Volání o pomoc vyslyšely desítky tisíc lidí, mezi nimi i velká řada fotbalistů. Někteří pomáhali stavět barikády, jiní se chopili pistolí a pušek. A mnozí z nich v boji proti okupantům položili život. Během Pražského povstání padl například legendární reprezentační útočník František Kloz, kladenský hráč Josef Kusala či Jan Rosmaisl a Karel Keval ze Slavie.

„V prvních sportovních sloupcích květnových dějin se téměř denně objevovala jména sportovců, kteří padli v posledních bojích proti okupantům. Zprávy to byly ovšem neúplné, o dalších padlých a raněných jsme se dozvídali až mnohem později. Například o tom, že v boji o Masarykovo nádraží v Praze položil život kladenský obránce Josef Kusala a že u Hříškova na Lounsku byl v posledních dnech okupace těžce zraněn nejlepší kladenský útočník všech dob František Kloz. Zemřel 13. června v lounské nemocnici, když už celá naše vlast dýchala svobodou. Z pražských fotbalistů padli na barikádách tři fotbalisté Slavoje Libeň Jetmar, Balej a ze staré generace František Rosmaisl, kterého jsme před první světovou válkou znali pod přezdívkou Majzl jako záložníka pražské Slavie.“ (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 7)

Prchající vojáci wehrmachtu se v Praze i po celé zemi snažili napáchat ještě co nejvíce škod. 6. května se stal terčem jejich běsnění stadion Slavie na Letné, kde v té době sousedila s konkurenční Spartou. Nacisté podpálili největší chloubu stadionu – dřevěnou hlavní tribunu. Rodiny správce a hospodského naštěstí stačily na poslední chvíli z hořícího objektu uprchnout, ale po hlavní tribuně zbyly jen dva ohořelé stožáry.

Popelem lehlo naprosto vše. Dresy, kopačky, klubový archiv i bohatá sbírka trofejí. (Růžička, Jenšík, Káninský, Jeřábek, 2004, str. 20)

Z vybavení Slavie nezbylo vůbec nic. Její fotbalisté v prvních poválečných utkáních museli hrát ve vypůjčených dresech i kopačkách. Jejich azylem se na tři následující roky stal sousední stadion Sparty, který nacisté sice při úprku také poničili, ale napáchané škody nebyly zdaleka tak devastující.

2.6 Fotbal v Terezíně

Pevnost, která byla vybudována císařem Josefem II. na konci 18. století, sloužila během druhé světové války jako zajatecký tábor a policejní věznice. V roce 1941 nacisté zřídili v Terezíně ghetto, kam přijížděly transporty Židů nejen z celého Protektorátu Čechy a Morava, ale také z jiných okupovaných evropských zemí. Z Terezína pak byly vypravovány transporty do vyhlazovacích táborů. (Steiner, 2009, str. 21)

I v takto frustrujícím prostředí plném bídy a tíživé nejistoty se však našel čas na fotbal. Kopaná v ghettu nebyla pouze sportem, ale pro zdejší obyvatelstvo představovala oprostění od tíživých podmínek a stala se jednou z nejdůležitějších oblastí společenského a kulturního života.

V Terezíně se s fotbalem začalo už v roce 1942, první organizovaná soutěž ale vypukla až v roce 1943, nesla název Terezínská liga. Stala se regulérní soutěží, přesto se od běžného československého fotbalu značně lišila. Hrál se jednokolově, proto se ligový šampion vyhlášoval dvakrát do roka – na jaře a na podzim. Další odlišností byly rozměry hrací plochy. Prostor na dvorech Drážďanských a Magdeburských kasáren a na Baště III., kde se fotbalové zápasy uskutečňovaly, neumožňoval klasické fotbalové hřiště.

Hrálo se tedy na menším hřišti o rozměrech přibližně 80 x 40 metrů, proto proti sobě nenastupovala jedenáctičlenná mužstva, jak bylo ve fotbalových soutěžích zvykem, ale týmy složené pouze ze sedmi hráčů. Branky byly o málo širší než házenkářské a každý zápas se hrál na dva poločasy po 35 minutách. (Steiner, 2009, str. 21)

Jednotlivá mužstva Tereziáské ligy měla povětšinou názvy podle pracovního zařazení. Existovaly tak například týmy Kuchaři, Řezníci, Sklad použitého textilu, Péče o mládež, Stráž ghetta, Krejčí, Špeditéři, Továrna na bedny či Stavební komando. Soutěž ale hrály i týmy sponzorované jako Union, Maccabi Praha, Star, Viktorie Plzeň, Meteor, Nešarim, SK Sparta, Hagibor Terezín či Fortuna Köln. Rovněž existovala i soutěž družstev mládeže, zde byly týmy jako Punt'a, Bobři, Bašta, Elektro, Arsenal, Vienna, Bohemia nebo Fortuna Berlín. (tamtéž, str. 23 – 24)

Nejvyšší soutěž měla v prvním ročníku deset účastníků, odehrálo se devadesát utkání a z celkového prvenství se radoval tým Sklad použitého textilu. V Terezíně se však nehrála pouze liga, vzhledem k velkému zájmu fotbalistů existovala i nižší soutěž – divize. Ta měla v úvodní sezoně celkem čtrnáct mužstev, které byly rozděleny do dvou skupin. Další oficiální soutěží byl Pohár tereziáského ghetta, v něm startovalo celkem 32 týmů, a triumf si připsal celek Řezníci.

„Pohár ghetta se stal kořistí Řezníků. Ve finále se Skladem použitého textilu, hraném prvního července 1943, které mělo dramatický průběh, skončilo v normálním čase sedmdesáti minut nerozhodně 2:2. V prodloužení 2 x 10 minut mohl SK Řezník děkovat za vítězství především Pavlu Mahrerovi, bývalému prvoligovému hráči DFC Praha, který šestkrát reprezentoval Československo a ve finále byl hvězdou střetnutí. Přitom poražení v rozhodujícím boji dvakrát vedli, ale vítězové získali zaslouženě trofej, již byla vkusná vyřezávaná plastika fotbalového brankáře. Bouřlivou atmosféru vytvořilo 3000 diváků, které obě mužstva odměnily potleskem.“ (Steiner, 2009, str. 28)

Každé pondělí mezi 10 a 14 hodinou se řešily a ohlašovaly přestupy. Nešlo však o přestupy za peníze, jako je ve fotbalovém prostředí obvyklé. Veškeré změny v jednotlivých mužstvech měly tragické důvody. Týmy se musely často vypořádávat s odchody svých členů, za kterými stály transporty do vyhlazovacích koncentračních táborů, především do Osvětimi – Březinky. A odtud už většinou nevedla cesta zpět.

Vlivem neustálých odchodů hráčů se některé týmy dostaly do existenčních potíží. Rozpadlo se například mužstvo Kuchařů, které se posléze proměnilo v Bohemii, Sklad použitého textilu se změnil na SK Sparta, Stráž ghetta na Pracovní centrálu, Maccabi Ostrava na Olympii a Parilla v Ústředí proviantu. Kvůli stále častějším

transportům byla na konci roku 1943 zrušena i nově založená soutěž rezervních týmů. (Steiner, 2009, str. 47)

Do velkých nesnází se dostal celý fotbal v Terezíně. Na jaře 1943 bylo k dispozici 24 rozhodčích, z toho sedm ligových, jedenáct divizních a šest rozhodujících mládežnické zápasy. Jenže ještě do podzimu byla většina sudích transportována do Osvětimi – Březinky a fotbalová utkání neměl kdo rozhodovat. Po hromadných transportech zůstalo v Terezíně pouhých šest rozhodčích. (tamtéž, str. 45)

Fotbalová utkání dospělých se odehrávala v Drážďanských, Hannoverských a Magdeburských kasárnách. Hřiště měla hlinitý povrch s oblázky, trávnikem sloužila pouze Bašta III., kde soupeřily především mládežnické týmy. Hannoverské hřiště bylo na pravé straně ohraničeno kamennou dlažbou, na levé straně byly švestkové stromy. Zajímavostí je, že pokud se míč odrazil od větvi stromů zpátky do hřiště, nebyla hra přerušena. K přerušení utkání naopak docházelo při přejíždění vozů, které převážely proviant či nábytek.

„Jednou se stalo, že ze zdejší marodky ve druhém patře odváželi mrtvou ženu. Právě probíhající utkání zaujalo sanitáře natolik, že klidně postavili nosítka s mrtvou u postranní brány kasáren a diváci chodili kolem ní.“ (Steiner, 2009, str. 43)

Jarní ligu v roce 1944 ovládl tým SK Sparta, který prošel celou soutěží bez jediné porážky. Pohár po finále s Elektrem vyhrálo mužstvo Péče o mládež. A právě v tomto roce si terezínský fotbal připsal takřka světovou raritu.

Ligový mistr se totiž s vítězem poháru utkal v Superpoháru. Takové vrcholné střetnutí se do té doby hrálo pouze v Anglii, kde vzniklo už v roce 1908. V jiných fotbalově vyspělých evropských zemích však podobný zápas v této době ještě neexistoval, tradicí se stal až v poválečných letech. A duel mezi SK Sparta a týmem Péče o mládež se stalo jedním z vrcholů celé éry terezínské kopané.

V Hannoverských kasárnách se 1. září 1944 sešlo 3600 diváků. Jejich účast však byla tentokrát povinná, protože superpohárové utkání bylo filmováno pro propagační snímek nacistů, který měl Mezinárodnímu výboru Červeného kříže představit Terezín coby vyspělé město s bohatým kulturním, společenským a sportovním životem. Ostře sledovaný zápas měl nečekaně jednoznačný průběh, po kterém si SK Sparta připsala drtivé vítězství 8:1. (Steiner, 2009, str. 40)

Filmaři poté natáčeli ještě jedno utkání, tentokrát však už mimo ghetto na regulérním fotbalovém hřišti v Bohušovické kotlině. Také sem nahnali nacisté tisíce diváků, aby na snímku byla patrná bouřlivá kulisa. Jenže ihned poté, co filmaři pořídili dostatek záznamu, byl za nevole diváků i samotných fotbalistů zápas ukončen a všichni přihlížející odvedeni zpátky ke své práci v ghettu. (tamtéž, str. 52)

2.7 Pravidelně hrané protektorátní soutěže

Nejvyšší fotbalovou soutěží v protektorátu byla Českomoravská liga. Už po podzimní části ročníku 1938/1939 musel ze soutěže vystoupit slovenský tým z Bratislavy a pro následující sezonu doplnily prvoligovou tabulky mužstva Plzně a Prostějova.

Soutěž se hrála systémem podzim/jaro a během protektorátu se odehrálo pět celých ročníků Českomoravské ligy. První čtyři sezony hrálo nejvyšší soutěž dvanáct celků, v posledním ročníku bylo účastníků čtrnáct. Nejúspěšnějším týmem protektorátní éry byla pražská Slavia, která dokázala vyhrát čtyři z pěti ročníků. Nezvítězila pouze v sezoně 1943/1944, kdy ji o triumf připravila konkurenční Sparta. Na podzim 1944, s blížícím se koncem války, nebyl již další ročník soutěže započat.

Druhou nejvyšší soutěží byla divize, která byla rozdělena do čtyř skupin na Středočeskou divizi, Divizi českého venkova – Západ, Divizi českého venkova – Východ a Moravskoslezskou divizi. Nejlepší tým z každé divize hrál v závěrečném čtyřčlenném turnaji o postup do první ligy.

V roce 1940 vznikla další významná soutěž – Český pohár. Ten se hrál každoročně do roku 1944. Hrálo jej vyřazovacím systémem 16 mužstev, která se do poháru kvalifikovala na základě výsledků v župních pohárech. Dvakrát se z vítězství v Českém poháru radovali fotbalisté Slavie a Sparty, jedno vítězství si připsal tým Olomouce. (Žurman, 1975, str. 442)

3 FOTBAL ZA TŘETÍ REPUBLIKY

České obyvatelstvo sice mělo záhy po válce spoustu práce s odklizením barikád, trosek rozbombardovaných budov a dalších škod napáchaných nacisty, přesto si samotní hráči i desítky tisíc diváků brzy našli čas i na fotbal. První zápasy se začaly hrát už pouhých pár dnů po ukončení války.

Záhy po osvobození už tuzemské týmy hrály přátelská utkání nejen navzájem proti sobě, ale také proti rudoarmějcům. Už 11. května 1945 nastoupila za souhlasu generálplukovníka Pavla Semjonoviče Rybalka jedenáctka složená z vojáků XI. tankového oddílu Rudé armády v Satalicích proti místnímu družstvu. Domácí celek vyhrál 4:2 a zápas se dočkal takového nadšení diváků, že se za necelé dva týdny hrála ještě odvěta, kterou na satalickém hřišti sledovala tisícovka fanoušků. Český tým vyhrál i podruhé, tentokrát 3:2, o výsledek zde ale rozhodně nešlo, domácí fandové podporovali stejnou měrou své fotbalisty i tým osvoboditelů.

Rusové si přáli nastoupit se symbolem hvězdy na srdci, a tak jim byla sehnána stará sada tradičních „sešíváných“ dresů pražské Slavie s červenou hvězdou na levé straně hrudi. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 8)

3.1 Obrovský divácký zájem

Ještě v květnu roku 1945 mezi sebou česká mužstva začala pořádat přátelská utkání, aby výtěžek ze vstupného věnovala rodinám padlých hrdinů Pražského povstání. Poté, co po poničení nacisty prošel stadion Sparty alespoň drobnými opravami, se na Letné 3. června odehrál dvojzápas mezi Spartou a Bohemians (4:3) a Slavií s Viktorií Žižkov (2:1). Do ochozů si našlo cestu 25 tisíc fanoušků a pro pozůstalé po padlých se vybralo čtvrt milionu korun.

Vzhledem k tomu, že už se od podzimu roku 1944 až do konce války nepořádala v zemi žádná fotbalová soutěž, byli příznivci na kopanou velmi natěšení. A o zápasy byl obrovský zájem. 24. června fotbalisté pražské Slavie vycestovali do Bratislavy k utkání

s místním Slovanem. V ochozech stadionu Na Tehelnom poli se tísnilo třicet tisíc fanoušků, kteří sledovali vítězství Pražanů 3:1.

„Ačkoliv domácí mužstvo nevyhrálo, uspořádali diváci pražskému mužstvu bouřlivé ovace. Slavisté byli s přijetím v Bratislavě tak spokojeni, že si prodloužili pobyt, společně si s bratislavskými kamarády i zatrenovali a prožili s nimi šťastné dny.“ (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 12)

Ještě větší divácký zájem byl o odvetný zápas Slavie s Bratislavou, který se hrál po čtrnácti dnech v Praze. Utkání se muselo odehrát na Strahově, žádný jiný stadion by totiž obrovský zájem fanoušků neukojil. Nakonec přišlo padesát tisíc lidí a Slavia vyhrála 4:2.

Ještě v létě roku 1945 vznikla v obnovené republice první fotbalová soutěž – Pohár osvobození, jenž byl vlastně pokračováním Českého poháru, který se hrál za protektorátu. A na podzim téhož roku už byl založen i úvodní poválečný ročník první fotbalové ligy. (Růžička, Jenšík, Káninský, Jeřábek, 2004, str. 20)

3.2 Kluby opět na zahraničních zájezdech

České kluby mohly po devíti letech izolace opět svobodně podnikat zájezdy po fotbalovém světě. Jako první se po válce vydali na delší pouť do zahraničí fotbalisté Bohemians, kteří na rozhraní let 1945 a 1946 vycestovali do Francie. Tam během dvaceti dnů nastoupili k devíti utkáním, z toho rovnou osm vyhráli a pouze jedinkrát remizovali.

V červnu roku 1946 podnikli zahraniční zájezd také hráči pražské Slavie. Ti se vydali do Švédska, kde se jim však příliš nedařilo. Nejprve sice porazili Malmö a Hälsingborg a remizovali s Gästrike, pak ale postupně prohráli se švédskou reprezentací 2:7.

Česká mužstva však nejen jezdila za hranice, ale také ve své vlasti hostila slavná zahraniční mužstva z celého světa. Už na jaře roku 1946 do Prahy přicestovaly týmy z Jugoslávie. Dynamo Záhřeb se představilo na turnaji letenských týmů, kde porazilo Slavii a prohrálo se Spartou, Hajduk Split pak porazil Bohemians, Viktorii Žižkov, Židenice i Ostravu.

V květnu do Československa dorazil také klub z kolébky fotbalu – Anglie. Úřadující šampion anglického poháru Derby County ale při pouti na našem území příliš neoslnilo. Postupně prohrálo se Spartou, s ŠK Bratislava i se Slavií. Porazit dokázalo pouze Židenice. Po anglickém týmu přicestoval také skotský mistr Hybernians Edinburgh. Ten nejprve v Praze porazil Spartu, poté v Brně nestačil na Židenice, v Ostravě vyhrál nad Vítkovicemi a nakonec opět v Praze podlehl Slavii.

Na podzim roku 1947 se v Československu poprvé představil také tým ze Sovětského svazu CDKA Moskva, který překvapivě získal titul SSSR před městským konkurentem Dynamem. Ani jemu se ale na tuzemská mužstva příliš nedařilo. Porazilo pouze pražskou Spartu a poté podlehl v Ostravě i v Bratislavě. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Zemla, 1981, str. 35)

3.3 Reprezentace dohání náskok

Po dlouhých letech, kdy měla česká reprezentace zákaz vyjíždět do zahraničí i hostit jakékoliv mezinárodní utkání, se pro národní tým opět otevřely hranice k mezistátním zápasům. Čeští fotbalisté se po válce nemohli dočkat, až opět změří síly se soupeři ze zahraničí a budou se bít o místo v evropské i světové špičce, kam před válkou patřili.

Naprostá izolace českého fotbalu v době protektorátu a nemožnost konfrontace se zahraničními mužstvy se však na českém týmu negativně podepsala. Reprezentanti v prvních mezistátních utkáních propadli a na soupeře, které před válkou poráželi rozdílem třídy, pohybově, herně ani takticky nestačili.

Předzvěstí zaostalosti českého fotbalu ve srovnání s tím zahraničním byla jarní utkání výběru Prahy proti chorvatským týmům Hajduk Split a Dynamo Záhřeb, zápas se švédským Malmö FC nebo duel ve Francii proti Paříži. Ve všech utkáních pražský výběr propadl.

Československá reprezentace si odbyla poválečnou premiéru 7. dubna 1946. A první vystoupení se jí vůbec nepovedlo. V Paříži v zápase s národním týmem Francie prohrála vysoko 0:3.

„Také 55 000 Pařížanů bylo našim výkonem zklamáno. Ukázalo se, že máme opravdu mnoho nedostatků, v obraně jsme byli pomalí, ještě pořád jsme se snažili hrát

starou klasickou hru. Ale místo toho, abychom řešili problémy v klidu, propadli jsme panice. A to nám nemohlo prospět.“ (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 20)

Pařížský neúspěch reprezentace mohla napravit 9. května 1946 při prvních oslavách Dne vítězství, kdy v Praze přivítala Jugoslávii. Ani druhý pokus však československému výběru vůbec nevyšel a domácí tým prohrál 0:2.

Ještě na podzim téhož roku stihl národní tým další tři mezistátní zápasy. Prohrál jen jeden z nich, přesto s výkony nemohla panovat spokojenost. Nejprve československý výběr těsně porazil Švýcarsko, poté opět o dva góly podlehl Jugoslávii a v posledním utkání nepovedeného roku vyhrál o jeden gól nad Rakouskem.

3.4 Přejít na nový systém přinesl ovoce

Reprezentace se po neúspěšném roce rozhodla přejít na tehdy moderní herní systém „WM“, který v té době praktikovala už naprostá většina vyspělých národních týmů. Jednalo se o způsob rozestavení hráčů, kdy se dva z pěti útočníků stáhli hlouběji do pole, takže rozestavení útočících hráčů připomínalo písmeno „W“, a střední záložník se stáhl mezi dva obránce, takže zadní řady měly podobu písmene „M“.

Osvojení nového systému sice konzervativně smýšlejícímu českému fotbalu trvalo delší dobu, ale jednoznačně se vyplatilo. Do mezinárodních utkání v roce 1947 už národní tým vstupoval v novém rozestavení a nakonec i díky tomu slavil podařený rok.

11. května reprezentace v prvním mezistátním duelu roku oplátila Jugoslávii dvě předchozí prohry a zvítězila 3:1. Koncem června pak národní tým vycestoval na zájezd po západní Evropě, kde nejprve remizoval s Dánskem 1:1 a pak porazil Holandsko 2:1. Podařený rok nenarušila ani letní přestávka. Na podzim Československo postupně porazilo ještě Polsko, Rumunsko a Rakousko.

Národnímu týmu se najednou otevřela možnost získat neoficiální evropské prvenství jako v roce 1927, kdy za celý rok neprohrála ani jedno mezistátní utkání. O vidinu tohoto úspěchu však reprezentace přišla v posledním utkání roku, ve kterém 14. prosince prohrála v Itálii 3:1. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 20)

3.5 Pravidelně hrané soutěže

Po skončení druhé světové války rychle docházelo k obnovování kulturního a společenského života. A výjimkou nebyla ani kopaná. Po úvodních přátelských zápasech čeští fotbalisté již v létě 1945 obnovili také první organizovanou soutěž.

Československý fotbalový svaz založil Pohár osvobození, který byl vlastně pokračováním protektorátního Českého poháru. Předkola poháru se nejprve hrála v jednotlivých župách, následovaly celorepublikové vyřazovací boje a o celkové vítězství soupeřily dva nejlepší týmy ve finále hraném na dvě utkání. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 13)

Ve finále se očekával souboj Slavie se Spartou. Oba tradiční pražské kluby se však utkaly už v semifinále. Vzhledem k obrovskému diváckému zájmu, se hrálo na strahovském stadionu, který měl největší kapacitu. Čtyřicet tisíc fanoušků sledovalo vítězství Slavie 4:3. Ve finále se pak Slavia střetla s Rakovníkem, který ve druhém semifinále přešel přes Hulín. První finálový duel skončil překvapivou remízou 1:1, v tom druhém už ale sláviské potvrdili roli favorita, vyhráli 5:2 a stali se vůbec prvními šampiony Poháru osvobození. (tamtéž, str. 14)

Na podzim roku 1945 byla obnovena také celostátní liga, do které se po sedmi letech vrátily i týmy ze Slovenska. Ve dvou skupinách hrálo celkem dvacet mužstev, v každé ze skupin bylo sedm týmů z Čech a Moravy a tři celky ze Slovenska. Vítězové obou skupin se pak o titul mistra střetli ve dvou finálových zápasech. V následujících ročnících ubyl počet účastníků v nejvyšší soutěži na čtrnáct. A to z toho důvodu, aby se mohly obě skupiny spojit do jedné. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 16)

V tomto období se odehrály celkem čtyři ligové ročníky. Ten poslední, v roce 1948, se hrál ve zkrácené formě pouze na podzim. O celková vítězství se bratrsky rozdělila pražská „S“, Slavia i Sparta vyhrály dvakrát.

Kromě nejvyšší soutěže se na území Československa v těchto letech hrály i čtyři divize. Jedna byla tvořena kluby Středočeské župy, druhá českým venkovem, který byl rozdělen do dvou skupin, z nichž však postupoval pouze jeden tým, a po jedné divizi měly moravské a slovenské týmy. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 17)

4 FOTBAL ZA KOMUNISMU

V poválečné Třetí Československé republice byla kopaná na našem území řízena Československým fotbalovým svazem, to však vydrželo pouze necelé tři roky. Období po komunistickém puči a „Vítězném únoru“ v roce 1948 bylo plné politických, společenských a hospodářských změn. A reformy se nevyhnuly ani fotbalu, potažmo celému sportu.

Československý sport prošel po nástupu komunistů k moci rozsáhlou reorganizací. Ještě v únoru začalo tzv. sjednocování tělovýchovy a sportu. Předsednictvo Ústředního akčního výboru Národní fronty rozhodlo o tom, že jedinou tělovýchovnou organizací na našem území bude Sokol. A do této organizace přejdou členskou základnou i veškerým majetkem všechny ostatní československé tělovýchovné organizace i všechna sportovní ústředí se svými kluby. Masivní reorganizaci se nemohl vyhnout ani Československý fotbalový svaz. Byl založen akční výbor Československé asociace fotbalové, do jehož čela byl dosazen tajemník Bohuslav Tesař. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 40)

4.1 Dobrovolné sportovní organizace

V roce 1952 byl na základě usnesení ÚV KSČ vypracován zákon O organizaci tělesné výchovy a sportu. Tradiční organizace Sokol byla zrušena a prostřednictvím Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport (SVTVS) byl veškerý sport na našem území řízen a kontrolován státem. Následně byly vytvořeny tělovýchovné orgány při národních výborech. Prvním jejich úkolem bylo založení dobrovolných sportovních organizací (DSO) při odborových svazech.

Vzniklo tak celkem devět dobrovolných sportovních organizací: Spartak (určený pro pracovníky těžkého a všeobecného strojírenství, Tatran (lesnictví, stavebnictví, dřevařský a papírenský průmysl), Jiskra (textilní, kožedělný, chemický, sklářský a keramický průmysl), Baník (hutě, hornictví a rudné doly), Slavoj (potravinářský

průmysl, státní obchod), Slovan (veřejná správa, zdravotnictví, justice, umělecká či kulturní zařízení), Dynamo (doprava, energetika, spoje), Lokomotiva (železnice), Slávie (studenti a zaměstnanci vysokých škol, vědeckých ústavů a školství). (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 72)

Tyto názvy postupně dobrovolně či pod nátlakem přejímaly jednotlivé tělovýchovné jednoty včetně fotbalových klubů. Po sametové revoluci a pádu komunismu v roce 1989 je většina klubů přestala používat, některé je však užívají dodnes, například Baník Ostrava či Slovan Liberec.

4.2 Kluby pod diktátem státu

Fotbalové kluby se ocitly pod naprostým diktátem komunisty řízeného státu. Nejenže nemohly svobodně hospodařit a podle své vůle a možností kupovat a prodávat hráče, ale často také nerozhodovaly ani o svém názvu, dresech či složení výboru. Komunisté uměle zakládali armádní kluby, například Duklu Praha (viz. podkapitola 4. 2.), do kterých pod záminkou povinné vojenské služby přiváděli ty nejlepší hráče z celé země.

Typickým příkladem režimem utlačovaného klubu byla pražská Slavia, která měla pověst buržoazního klubu. Její fotbalisté sice v roce 1948 slavili otevření zrekonstruovaného stadionu, který na konci války zničili nacisté, už za dva roky však museli tradiční místo na letenské pláni kvůli výstavbě Stalinova pomníku opustit. Pro výstavbu nového stadionu bylo vyhrazeno místo na druhém konci Prahy, ve vršovickém Edenu. Slavisté tam sice přestěhovali zbrusu novou dřevěnou tribunu z Letné, kvůli opravám terénu však museli další dva roky strávit v azylu na hřišti Sparty. (Růžička, Jenšík, Káninský, Jeřábek, 2004, str. 23)

Poté se Slavii stejně jako ostatním klubům nevyhnulo ani přejmenování. Nový název Dynamo Slavia, a posléze pouze Dynamo, snášeli fanoušci tradičního klubu hodně těžko. Ještě horší pro ně však byla skutečnost, že jim komunisté v roce 1954 zakázali i tradiční červenobílé „sešivané“ dresy s červenou hvězdou na srdci.

„A pak přijdou Velikonoce 1956 s mezinárodním turnajem na Spartě. Tým z Edenu se tam zčistajasna objeví v památných sešivaných košilích s hvězdou na srdci! Správce inventáře pan Sehnoutka svého času kolekci dresů ukryl před vykonavateli

zvůle a pár statečných funkcionářů si teď řeklo, že udělají fandům radost, ať to stojí, co to stojí! Návrat slavných dresů uvítá taková bouře nadšení celého hlediště, že arogantní režim zase jednou raději udělá to, co pokaždé, když se dostane do úzkých: tváří se jakoby nic. Ještě víc, než osm let budou slávisté dál hrát pod „krycím názvem“ Dynamo – ale milované odění už nesvléknou.“ (Růžička, Jenšík, Káninský, Jeřábek, 2004, str. 24)

4.3 Československý svaz tělesné výchovy

Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport fungoval pouze pět let. Na začátku března 1957 komunisté SVTVS zrušili a rozhodli se jeho úkoly převést na jedinou dobrovolnou tělovýchovnou organizaci. Proto byl založen Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV). Vrcholovým fotbalovým orgánem se stala Ústřední sekce kopané ČSTV. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 108)

V období uvolněných politických poměrů v roce 1968 se začaly ozývat první hlasy fotbalových funkcionářů po osamostatnění. Fotbalisté se chtěli odtrhnout od ostatních sportů a opět vytvořit samostatný svaz.

„Ve volné diskuzi, kterou otevřely sdělovací prostředky, se přihlásili i někteří představitelé někdejšího fotbalového svazu. Kromě jiného žádali osamostatnění fotbalového hnutí, vrácení bývalého župního domu na Kozím náměstí v Praze fotbalistům, zavedení daně z hlavy a možnost, aby vojáci hráli za mateřské oddíly.“ (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 226)

Veškeré volání po autonomii a obnovení svébytné organizace však utnul srpnový vpád sovětských vojsk na území Československa. Za následné „normalizace“ se státní řízení fotbalu ještě prohloubilo. Existence Československého fotbalového svazu byla nadále jen formální a Československý svaz tělesné výchovy kontroloval kopanou na našem území až do sametové revoluce v roce 1989.

4.4 Dukla Praha

Fotbalová Dukla Praha byla založena v roce 1948 pod názvem Armádní tělovýchovný klub - ATK, který sdružoval nejlepší fotbalisty vykonávající základní vojenskou službu. I když to zpočátku nevypadalo výsledkově příliš dobře, tak si vojáci

během krátké doby proklestili cestu až na vrchol. V poválečném období si pražská Dukla postupně vydobyla mnoho trofejí a zařadila se mezi ikony této doby. (Vaněk, 1984, str. 85)

V zrcadle klubové slávy vznikaly i knižní publikace, přičemž tou nejslavnější se stala Dukla mezi mrakodrapy. Literární autor Ota Pavel tehdy zdokumentoval vzkvétající slávu úspěšného dejvického mužstva, která vyvrcholila cestou na Americký pohár do New Yorku. Za mořem se Dukle výjimečně dařilo a hned třikrát po sobě v letech 1962 - 1964 získala tuto velmi prestižní trofej. (Pavel, 2004, str. 183)

Úspěšný klub se rodil pozvolna. První zmínka o Dukle sahá do roku 1946, kdy se armádní soubor zúčastnil svého premiérového fotbalového turnaje. Vojenské mužstvo se v silné konkurenci na mistrovství spojeneckých armád neztratilo a dokráčelo až do finálového duelu, kde podlehlo. Netrvalo to ani dva roky a vojáci založili stálé mužstvo z hráčů, kteří vykonávali vojenskou službu. Již jako řádně zaregistrovaní fotbalisté se pod názvem Armádní XI pokusili hned v roce 1948 o vstup do nejvyšší soutěže.

O poslední volné místo v ligové soutěži se utkali v kvalifikaci s nejlepším podnikovým družstvem MZK Pardubice, které si vydobylo účast v baráži vítězstvím na soutěži ROH. První zápas skončil vítězstvím armádního klubu, ve druhém se radovaly Pardubice a v rozhodujícím třetím vzájemném střetnutí v Bratislavě přehrála Armádní XI podnikový výběr vysoko 5:1 a mohla slavit postup mezi elitu. (FK Dukla, 2009, [online])

Do své historicky první ligové sezony vstoupilo mužstvo složené z vojáků vykonávající základní povinnou službu už pod novým názvem ATK. Týmový výkon ale nebyl ideální, protože v hráčském kádru docházelo k neustálé vysoké fluktuaci hráčů podle toho, kdo si zrovna odbýval armádní občanskou povinnost. Vedení mužstva mělo k dispozici přitom velký výběr hráčů, protože v tehdejší době to bylo jediné armádní sportovní centrum nacházející se v zemi. ATK tehdy disponovalo přibližně třiceti fotbalisty na rok, přičemž v roce 1950 jich bylo dokonce 64. Ale ani to nevedlo ke zlepšení.

Po každé sezoně odcházela přibližně polovina hráčů, která byla doplněna stejným počtem nově příchozích. Vítr v kabině nedělal na Strahově, kde tehdejší

armádní klub sídlil, dobře a výsledky nebyly takové, jaké by odpovídaly kvalitě hráčů. To poznamenalo i rychlé střídání trenérů, kteří zde většinou nevydrželi příliš dlouho.

Vše se změnilo až s příchodem Karla Kolského do ATK na podzim roku 1951. Někdejší fotbalista Sparty Praha vyslovil přání, aby se zpomalil koloběh hráčů. Jeho prosby byly vyslyšeny a v roce 1952 mohl přivítat v týmu první stabilní hráče. V první vlně to byli brankáři Pavlis a Dolejší, kreativní ofenzivně laděný Pluskal či záložník Dobay, dále je pak doplnili Masopust, Ladislav Novák, Ječný, Hertl, Šafránek, Urban a Borovička. Trenér s nimi zahájil na tuzemské poměry nebývale náročnou přípravu, která nově tvořený tým odrazila k pozdějším celosvětově uznávaným výsledkům.

Jako ATK nevystupovalo armádní družstvo dlouho a už v roce 1953 došlo k dalšímu přejmenování, když se z ATK stala ÚDA (Ústřední dům armády) Praha. Z tohoto období vzešel i tradiční dres, který vyznává tmavě červenou barvu v kombinaci se žlutou. (Adam, 2011, [online])

Příčinou bylo doporučení od Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sportu, na jehož popud přestoupila z Dynama Praha defenzivní trojice Trnka, Ipser a Hemele. Ve zkrácené sezoně, ve které se konaly důležité kvalifikační boje, získal předchůdce Dukly svůj historicky první titul. Jeho hodnotu však shazovala nekompletnost sezony. Byl to ovšem první náznak toho, čeho později Dukla dosáhla. Usazení se v horní polovině tabulky mělo i vliv na pozvánky do zahraničí a účast v evropských pohárech.

Kompaktní mužstvo začalo sbírat první úspěchy i na mezinárodní fotbalové scéně. Za povšimnutí určitě stojí vítězství z roku 1956 v Antverpách nad jihoamerickým Botafogem nebo o rok dříve hladké vyřazení italské Bologny po výsledcích 4:2 a 3:0. Úspěšné období narušilo až množství odchodů v roce 1956, kdy klub opustila řada kvalitních fotbalistů. (Ministerstvo obrany, 2011, [online])

Zlaté období nastalo pro armádní klub v šedesátých letech, kdy na domácí půdě hledal jen stěží konkurenci. Prvním významným krokem k tuzemské dominanci bylo v roce 1960 otevření nového areálu Juliska, kde vojenské mužstvo už pod názvem Dukla Praha hrálo své zápasy. V nadcházejících letech slavila Dukla hned čtyřikrát po sobě mistrovský titul a její sláva se dostávala do celosvětového povědomí. Úspěchy na domácí ligové scéně jí mimo jiné zajistily účast v předchůdci současné Ligy mistrů – Poháru mistrů evropských zemí (PMEZ), kde se třikrát kvalifikovala až do čtvrtfinále.

Zde ale vždy narazila, nejdříve na Tottenham Hotspur a následně na Juventus Turín a Benfiku Lisabon. Tažení evropskou soutěží jí zajistilo i pozvánku k mezinárodnímu poháru v Americe, který se nazýval International Soccer League. V těžké skupině musely před Duklou sklonit hlavu takové týmy jako AS Monaco, Crvena Zvezda Bělehrad, Espanyol Barcelona či vídeňský Rapid. Celkového vítězství dosáhl pražský klub po výsledcích 7:2 a 2:0 s anglickým Evertonem. Turné v Americe se v této době stalo neodmyslitelnou součástí Dukly a za mořem slavila celkový triumf ještě třikrát. (Pavel, 2004, str. 183)

Dukla Praha taktéž sloužila jako jakási příprava pro národní tým, kam pravidelně dodávala hráče ve velkém počtu. Na stříbrném úspěchu ze světového šampionátu v Chile z roku 1962 se podílela hned pětice „dukláků“. Kompletní program šesti zápasů s reprezentací absolvovali Svatopluk Pluskal, Ladislav Novák a Josef Masopust, který byl později vyhlášen podle prestižního časopisu France Football nejlepším fotbalistou Evropy, dále je doplnila dvojice Josef Jelínek s Jozefem Adamcem. Slavná generace armádního klubu se významnou měrou podílela i na reprezentačních úspěších z roku 1960, kdy národní tým skončil na neoficiálním mistrovství Evropy třetí, a na stříbrných medailích z Olympijských her 1964 v Tokiu, kde ve finále nestačili na Maďarsko. V sezoně 1964/65 přišel výsledkový útlum zapříčiněný generační výměnou.

Stagnace ovšem netrvala dlouho, po odchodu trenéra Jaroslava Vejvody, který vedl Duklu pět let, a příchodu Bohumila Musila opět slavila triumf. V lize dohnala sedmibodové manko ze zimy na Spartu se Slavií a o skóre se před ně dostala. Mistrovský titul jí zajistil účast v PMEZ, kde v předchozích ročnících vždy skončila svou pouť ve čtvrtfinále. Tentokrát tomu bylo ale jinak, po postupu do čtvrtfinále narazila na silný nizozemský Ajax Amsterdam, který po výsledcích 1:1 a 2:1 vyřadila. V semifinále už ovšem nestačila na slavný Celtic Glasgow, když s ním prohrála venku 1:3 a doma jen remizovala bez branek 0:0. (FK Dukla, 2009, [online])

Po historickém úspěchu v evropských pohárech zase přišlo horší období, které bylo předzvěstí slabších let. V první polovině 70. let Pražané nezářili a na další titul si museli počkat až do sezóny 1976/77, kdy se pod vedením bývalého hráče Josefa Masopusta opět dostali na vrchol. V následující sezoně na ně čekala další účast v

Evropě. V Poháru UEFA postupně vyřadili Lanerossi Vicenza, Everton a dokonce i německý VfB Stuttgart, se kterým prohráli úvodní zápas 1:4 (do čtvrtfinále je poslala domácí výhra 4:0). Ve čtvrtfinále ovšem Dukla nestačila na další německý celek Hertha Berlín, proti němuž smolně vypadla po výsledcích 1:1 a 1:2. V této sezoně přidala další domácí primát a mohla se těšit na prestižní PMEZ, jenomže v něm vypadla už ve druhém kole proti Racingu Strasbourg.

V tomto desetiletí měla také Dukla několikeré zastoupení v reprezentaci, přičemž v ní nejvíce zářili útočník Zdeněk Nehoda a brankář Ivo Viktor. V roce 1976 i za jejich pomoci vyhrál reprezentační výběr ČSSR mistrovství Evropy, což je dodnes považováno za jeden z největších úspěchů československého a českého fotbalu. Gólman Dukly byl vyhlášen nejlepším brankářem turnaje. Časopis France Football také ocenil výkon Viktora, když ho vyhlásil v prestižní anketě jako třetího nejlepšího fotbalistu Evropy. (Česká televize, 2012, [online])

Začátek osmdesátých let ještě patřil Dukle. V sezoně 1981/82 pojednáté v historii triumfovala v československé lize a také to bylo na dlouhé roky naposledy, kdy hráči ve žluto-červeném zvedli nad své hlavy mistrovský pohár. Nadále se vojenský klub pohyboval na čelních místech, ale na mistrovské ocenění si již nesáhnul. (FK Dukla, 2009, [online])

Po převratu v roce 1989 velká éra Dukly definitivně skončila a bývalý armádní celek čekala dlouhá léta bídy. Klub, jenž byl v minulosti hojně dotovaný státem, nesehnal dostatečně silného sponzora a začal finančně strádat. V roce 1994 poprvé ve své historii sestoupil z nejvyšší soutěže a jeho ekonomická situace byla dokonce tak zoufalá, že mu dovolila hrát až třetí ligu – ČFL.

Nejtěžší období v historii slavného klubu přišlo na přelomu tisíciletí. V roce 1996 Duklu koupil podnikatel Bohumír Ďuričko a sloučil ji s týmem FC Příbram. Z názvu i loga zmizelo jméno hlavního města a klub vystupoval pod novým názvem FC Dukla, později Dukla Příbram a nakonec 1. FK Příbram. Mezitím bylo však v Praze založeno občanské sdružení FK Dukla Praha, které se od „příbramské“ Dukly prostřednictvím delimitační smlouvy oddělilo. (FK Dukla, 2009, [online])

Pražský klub pak působil až v páté nejvyšší soutěži. Zvrat k lepšímu nastal až v roce 2007, kdy se Dukla spojila s fotbalovým oddílem Jakubčovice a získala licenci

pro druhou ligu. Do nejvyšší tuzemské soutěže se pražský klub vrátil po dlouhých sedmnácti letech v roce 2011.

4.5 Zlatá éra reprezentace

Ač zažívala československá kopaná své výrazné úspěchy i v období před druhou světovou válkou (stříbrné medaile z letních olympijských her v Belgii v roce 1920 a především druhé místo na mistrovství světa v Itálii v roce 1934), československý fotbal zažil svou nejúspěšnější éru až v období totalitního komunistického režimu.

Nově budovaná reprezentace v tomto rozmezí zažívala hodně proměnlivé výsledky. Poprvé po největším ozbrojeném konfliktu v historii lidstva se reprezentační výběr Československa prodral na finálový turnaj do Švýcarska v roce 1954. (Žurman, 1975, str. 86) Konečné hodnocení našich fotbalistů nevypadalo nikterak valně. Ve skupině s Uruguayí, Rakouskem a Skotskem neuhráli Čechoslováci ani bod a co víc, nevstřelili ani jednu branku. Prohra s obhájcem titulu z Jižní Ameriky se přeci jenom dala očekávat, a tak porážka 0:2 po dvou trefách z druhého poločasu překvapením nebyla.

Horší to ovšem bylo v zápase s našimi jižními sousedy z Rakouska. Místo urputné obrany jako proti Uruguaycům totiž Čechoslováci otevřeli hru a to mělo benefity jen pro soupeře. Mužstvo i s legendárním Pluskalem v sestavě dostalo do pauzy 4 branky a ve druhé části soupeř zaokrouhlil deficit na potupného "bůra", neboli 5:0. Hattrickem se tehdy především předvedl útočník Probst. Cesty našeho národního výběru tak na šampionátu ve Švýcarsku záhy skončily. (Žurman, 1975, str. 87)

O čtyři roky později už ovšem hráči pod vedením trenéra Karla Kolského zanechali mnohem příjemnější dojem. Skončili sice znovu v základní skupině, ale podaný výkon možná trochu předpověděl budoucí úspěchy. V prvním utkání na švédském turnaji jsme podlehli 0:1 výběru Severního Irska po gólu Cushe. V útoku především zklamali Hertl s Krausem, od kterých se očekávaly velké věci. (tamtéž, str. 97)

Ve druhém zápase proti NSR jsme ovšem v sestavě s Popluhárem, Pluskalem nebo Masopustem šli po brankách Dvořáka a Zikána do dvougólového trháku. Anglický sudí Ellis ve druhém poločase ale hodně popustil uzdu ve tvrdosti zákroků, což vedlo i

ke sporné brance na 1:2, které předcházela faul na brankáře Dolejšího. „Nahlodané“ mužstvo si pak nechalo skóre srovnat a remizovalo tak 2:2.

Po smolné remíze s NSR se československý výběr rychle vzpamatoval a v dalším utkání s Argentinou si vedl znamenitě. Do pauzy to bylo o rozdíl třídy a celkově po zásazích Dvořáka, Farajzla a ještě Zikána s Hovorkou, kteří si rozdělili mezi sebe spravedlivě čtyři branky, porazil náš tým Jihoameričany 6:1.

V dalším utkání čekalo Kolského výběr střetnutí znovu se Severním Irskem. V základní hrací době utkání skončilo 1:1 po trefách McParlanda a Zikána. V prodloužení však útočník z ostrovů přidal ještě jeden zásah. A tým kolem Masopusta tak znovu odjížděl z dějiště šampionátu s neúspěchem. (Žurman, 1975, str. 98)

V této době se konalo i první měření sil v evropském měřítku. Nebyl to nikterak objemný turnaj, zúčastnily se ho jen čtyři týmy. Jmenovitě Sovětský svaz, Jugoslávie, domácí Francie a Československo. Ostatní evropská mužstva se ho odmítla účastnit většinou kvůli politickým důvodům. Naším prvním střetnutím tak bylo rovnou semifinále se Sověty.

Podlehli jsme 0:3 a v zápase o bronz nás čekala pořádající Francie. Tu jsme díky trefám Bubníka a Pavloviče porazili 2:0 a z mistrovství Evropy v roce 1960 jsme si odváželi třetí příčku. Do roku 1976 pak národní výběr nezaznamenal na evropském turnaji výraznější úspěch.

Většina fotbalových fanoušků nepochybně zpozorní, když se řekne Chile 1962. Fotbalisté z československého území od té doby nedosáhli většího úspěchu, než svěřenci trenéra Rudolfa Vytlačila.

Československé mužstvo bylo naloženo do třetí skupiny k favorizované Brazílii, silnému Španělsku a podobně hodnocenému Mexiku. Před úvodním střetnutím s týmem z Pyrenejského poloostrova mnoho lidí našim hráčům nevěřilo. Španělsko totiž dalo před šampionátem dohromady hvězdné mužstvo v čele s legendami slavného Realu Madrid Francescem Gentem a Alfredem di Stéfánem. Jenže výběr kolem Masopusta nejenže uhlídal španělské hvězdy, ale jedinou brankou zápasu v podání Štibrányho Španělsko dokázal i porazit.

V dalším utkání narazil Vytlačilův tým na výběr Brazílie. A proti Čechoslovákům se postavili takoví fotbalisté jako Garrincha, Vavá, Zagalo. A především, podle mnohých nejlepší fotbalista všech dob, Pelé. Mužstvo se jmeny jako Lála, Pluskal, Kvašňák a samozřejmě Masopust s Jihoameričany uhrálo bezbrankovou remízu. Pelé navíc z utkání odstoupil kvůli zranění.

Poslední zápas s Mexikem tak v podstatě byl jen povinnou formalitou, protože československému týmu zařídily postup do další fáze turnaje už výsledky prvních dvou utkání základní skupiny. A byť náš tým nastoupil kromě jedné změny v identické sestavě, Mexičanům podlehl 1:3. O jediný gólový úspěch poraženého celku se postaral právě nováček v sestavě Mašek. Prohra už ale na postupu Čechoslováků ze základní skupiny nic nezměnila a do vyřazovací části šampionátu postoupili také Brazilci. (Žurman, 1975, str. 123)

Maďarský soupeř vzbuzoval ve čtvrtfinále obavy díky své ofenzivní síle, Vytlačil tak reagoval zhuštěním středu pole Jelínkem a Kvašňákem. Jedinou branku zápasu vstřelil už ve čtvrté minutě Scherer po krásném uvolnění od Masopusta. V tu chvíli se náš výběr stáhl k totální defenzivě a famózní výkon především podal brankář Schrojf. (tamtéž, 1975, str. 128)

Semifinále už bylo brankově vydatnější. S výběrem Jugoslávie jsme se gólově radovali hned třikrát, zato Balkánci jen jednou. Před pouhými šesti tisíci diváky ve Viña del Mar se trefil za Jugoslávce Jerkovič, za československé barvy Kadraba a dvakrát Scherer.

Ve finále došlo na zopakování souboje s Brazílií. Nenápadná akce z patnácté minuty patří nepochybně ke klenotům České a Slovenské sportovní historie. Popluhár zastavil brazilskou akci a předal balon Pospíchalovi. Ten potáhl míč po kraji a odsud na střed. Proslulou "českou uličkou" našel ve vápně Josefa Masopusta a ten vsítil svoji pravděpodobně nejslavnější branku kariéry. (Žurman, 1975, str. 131)

Bohužel už za dvě minuty bylo skóre znovu změněno. Amarildo se dostal až k brankové čáře a Schrojf z branky instinktivně vyběhl pro případnou přihrávku. Jenže Amarildo nečekaně zakroutil balon z obtížné pozice přímo do branky a bylo srovnáno. Ve druhém poločase navýšili Brazilci vedení po Zitově hlavičce. Konečný třetí úder pak zasadil našemu výběru Vavá, když Schrojfovi oslněnému prudkým sluncem vypadl

centrovaný balon z rukou. Bylo popsáno mnoho papíru o složitém údělu brankářů, kteří můžou podávat fantastické dlouhodobé výkony a pak jejich chyby pohřbí naděje celého týmu v rozhodující chvíli. To se bohužel stalo i slovenskému brankáři Viliamu Schrojfovi. I přesto se ale dostal do ideální sestavy celého mistrovství. (Žurman, 1975, str. 133)

Prohra 1:3 přinesla československému družstvu stříbrné medaile. I přes selhání těsně před zlatou branou je však mistrovství světa v Chile vrcholným úspěchem národního týmu. Hráči se lvíčkem na srdci, kteří se účastnili jihoamerického turnaje, patří k legendám domácí kopané. Jména jako Lála, Pluskal, Masopust nebo Kvašňák zná asi drtivá většina české fotbalové komunity.

Ačkoliv šlo o kolektivní úspěch celého týmu, s jihoamerickým turnajem je neodmyslitelně spojeno především jméno Josefa Masopusta, největší hvězdy tehdejšího československého výběru.

Josef Masopust se narodil v roce 1931 ve Střimicích poblíž Mostu. Fotbalově začal v Teplicích, ovšem pověst české sportovní legendy si získal až po přestupu do Prahy. Ač srdcem slávista, jeho osudem se stal jiný tým z hlavního města, Dukla Praha.

V armádním týmu působil na levém kraji zálohy a se svými spoluhráči získal celkem osm mistrovských titulů. (Feldstein, 2012, str. 7) V roce 1978 přidal ještě jeden ligový titul, tentokrát už však jako trenér s týmem Brna. V dresu reprezentace Masopust prožil 12 let a vstřelil v něm deset branek. Za své výkony jak v barvách Dukly, tak i pod znakem se lvem na hrudi, byl v roce 1962 zvolen nejlepším fotbalistou Evropy. Stal se tak historicky prvním hráčem českého původu, který obdržel prestižní Zlatý míč. Stejného úspěchu dosáhl v české historii už jen Pavel Nedvěd o 41 let později.

Dalším kontinuálním úspěchem československé kopané po úspěšném světovém šampionátu v Chile bylo stříbrné umístění na olympijských hrách v Japonsku v roce 1964.

Na šampionátu v Mexiku v roce 1970 skončil náš národní výběr už v základní skupině po prohrách s Brazílií 1:4, Rumunskem 1:2 a Anglií 0:1. Mistrovství světa v roce 1974 v Německé spolkové republice se odehrálo bez naší účasti a vyhrálo ho právě pořádající družstvo. (Žurman, 1975, str. 179)

O dva roky později však tým Československa zaznamenal svůj další vrcholný úspěch. Kvalifikace na evropský šampionát se zúčastnilo 32 týmů, čtvrtfinále ještě proběhlo externím způsobem "doma - venku" a tým trenéra Václava Ježka tehdy vyřadil Sovětský svaz. Samotného šampionátu se účastnila jen čtveřice týmů. Akce trvala jen čtyři dny a v semifinále Československý tým vyřadil Nizozemsko v prodloužení. O obě branky v základní hrací době se postaral Anton Ondruš, a to zásahem z 19. minuty a pak i gólem vlastním z minuty 77. Rozhodující úder však v prodloužení přidali Nehoda a Veselý a tým šel do finále.

V něm narazil na reprezentanty Německé spolkové republiky. Záhy po úvodním hvizdu vedli Čechoslováci po Švehlíkově zásahu. Druhou branku pak do čtvrt hodiny přidal Karol Dobiáš. Jenže za tři minuty reagoval německý Gerd Müller a chvíli před koncem zápasu překonal brankáře Viktora i Hölzenbein a následovalo prodloužení. V něm se o mistru Evropy nerozhodlo a došlo až na penaltový rozstřel. V něm rozhodl nepovedený pokus Uliho Hoenesse a následný legendární "dloubák" Antonína Panenky, jehož kop dodnes napodobují fotbalisté po celém světě. Tým kolem Nehody, Dobiáše, Viktora či právě Panenky tak zaznamenal svůj zlatý triumf. (EuroFotbal, 2007, [online])

K posledním dvěma výrazným úspěchům československého výběru pak patří rok 1980 a dvě významné medaile. Tou první byl bronz z mistrovství Evropy v Itálii, kterého se tentokrát účastnilo už osm týmů. Náš výběr na něm podlehl nejprve Spolkové republice Německo 0:1, pak porazil brankami Panenky, Vízka a Nehody 3:1 Řecko a remizoval 1:1 s Nizozemskem. Dle postavení v tabulce se pak rozhodlo o složení souboje o bronz a o zlato. Československo remizovalo s Itálií 1:1 v základní hrací době po brankách Jurkemika a Grazianiho. A na penalty jsme pak rozhodli o zisku další medaile. Ve finálovém souboji o zlato Němci porazili Belgie 2:1. (EuroFotbal, 2007, [online])

Posledním výrazným výsledkem národního týmu pak bylo zlato z olympijských her v Moskvě v roce 1980. V základní skupině jsme porazili Kolumbii 3:0, remizovali 1:1 s Nigérií a hráli bez branek s Kuvajtem. Ve čtvrtfinále svěřenci trenéra Františka Havránka přehráli Kubu 3:0 po zásahu Pokludy a dvou brankách Vízka. V semifinále pak vyřadili tým Jugoslávie po gólech Ličky a Šreineru vítězstvím 2:0. Finálové utkání

proti NDR rozhodl Jindřich Svoboda svým zásahem ze 77. minuty a českoslovenští fotbalisté tak slavili zlato z olympijských her. (KrasnySport, 2012, [online])

Z vypsáních faktů je tak jasné, že reprezentace Československa zažila svou nejúspěšnější éru v době komunistického represivního režimu. Získala šest medailí, z nichž byly dvě stříbrné za olympijský turnaj v Japonsku v roce 1964 a hlavně za finále mistrovství světa v Chile 1962. Dvě byly i medaile zlaté, nejprve na slavném mistrovství Evropy v Bělehradě v roce 1976 a pak za triumf na olympijských hrách v Moskvě v roce 1980. Po převratu v roce 1989 už samostatná česká reprezentace doposud vybojovala na vrcholných akcích jen dva cenné kovy – stříbro na mistrovství Evropy v Anglii 1996 a bronz na evropském šampionátu v Portugalsku 2004.

4.6 Pravidelně hrané soutěže

S reorganizací struktury československé kopané po komunistickém převratu v únoru 1948 bylo spjato i mnoho reforem v organizaci fotbalových soutěží. Byly to však nedomyšlené změny, které měly většinou velice krátkou životnost. Ligová soutěž takřka každoročně radikálně měnila tvář. Často se měnil počet účastníků, hrací období i samotný název ligy.

Po vzoru Sovětského svazu se v Československu už v roce 1949 začalo hrát systémem jaro – podzim, přestože v tuzemsku i jinde ve fotbalově vyspělé Evropě bylo dlouhá léta zvykem hrát obráceně, tedy podzim – jaro. Mnohokrát se změnil i název ligové soutěže. Od roku 1949 se hrálo Celostátní mistrovství, o dva roky později se soutěž přejmenovala na Mistrovství republiky, v roce 1953 na Přebor republiky. Delší název si soutěž uchovala až po roce 1956, kdy se nazývala jednoduše 1. liga. (Žurman, 1975, str. 374 - 377)

Na počátku padesátých let se poprvé projevila snaha fotbalových funkcionářů uspořádat společnou pohárovou soutěž pro Česko i Slovensko. V roce 1951 tak vznikl pilotní ročník Československého poháru. Jednalo se však zatím jen o neoficiální soutěž, které se nezúčastnil ani jeden tým hrající nejvyšší tuzemskou ligu – tehdy Mistrovství republiky. Do druhého ročníku nastoupily už i přední československé týmy, přesto se však nadále jednalo pouze o neoficiální soutěž. (Mráz, Kšiňan, Pejchar, Pondělík, Žemla, 1981, str. 64)

Po dvou prvních ročnících skončil Československý pohár v zapomnění. Snaha vybudovat plnohodnotnou pohárovou soutěž pokračovala vytvořením Spartakiádního poháru. Ani tento projekt se však dlouhodobě neujal. Odehrály se rovněž pouze dva ročníky – první v roce 1955 a druhý v roce 1960. Druhý a poslední ročník vyhráli fotbalisté Rudé hvězdy Brno. Ti díky finálovému vítězství nad Slavií (tehdy Dynamem) dostali právo jako první československý klub startovat na prestižní evropské soutěži - Poháru vítězů pohárů.

Vidina účasti v Poháru vítězů pohárů byla pro fotbalové funkcionáře hlavním impulsem k vytvoření pravidelné organizované pohárové soutěže. Ještě roku 1960 byl oficiálně založen Československý pohár a hned v prvním ročníku na něm startovalo celkem 130 týmů, mezi nimiž nechyběla ani ta nejlepší mužstva z Čech, Moravy i Slovenska. Od té doby se Československý pohár hrál každoročně. (Žurman, 1975, str. 384)

ZÁVĚR

Při mapování československé fotbalové historie v totalitních režimech můžeme jasně vysledovat, jak se do nejoblíbenějšího sportu v tuzemsku promítaly politické vlivy a společenské nálady. V práci jsem analyzoval a shrnul ty nejvýznamnější události československé kopané, které se však zdaleka netýkaly pouze sportovních výsledků, ale měly přesah i do jiných oblastí kulturního a společenského života.

Fotbal pro české a československé obyvatelstvo nebyl pouhým sportem a formou zábavy, byl i způsobem oproštění od tíživé situace v totalitních režimech. Jasným důkazem o důležitosti a pevně ukotvené pozici kopané ve společnosti je mimo jiné fakt, že si fanoušci přes řadu problémů spojených s životem v totalitním režimu stále v hojném počtu nacházeli cestu na fotbalové stadiony.

Tento sport se stal středem zájmu politických představitelů. Ač byl fotbal, potažmo celý sport, za protektorátu nástrojem propagandy a za éry komunismu řízený státem, kdy některé kluby byly protěžovány a jiné utěšňovány, zůstali fanoušci věrni týmům svého srdce.

Kopaná představovala pro lidi oporu i v tak frustrujícím prostředí, jako byl koncentrační tábor. Fotbal byl v Terezíně jednou z nejvýznamnějších oblastí kulturního života. Nikdo z hráčů snad ani netušil, že právě může hrát svůj poslední zápas v životě, stejně tak ani nikdo z nich nemohl předpovídat den, kdy bude uveden na seznamu transportovaných do vyhlazovacích táborů.

Po komunistickém převratu v roce 1948 byl fotbal, ostatně jako celý československý sport, podroben neustálým změnám krátkodobého charakteru a reorganizacím soutěží. Přesto právě v období komunistického režimu prožíval československý fotbal největší úspěchy historie. A to jak klubová kopaná, především zásluhou armádního oddílu Dukla, jenž si vydobyl pevnou pozici mezi těmi nejlepšími světovými velkokluby, tak i československé národní mužstvo. Stříbro na světovém šampionátu v Chile roku 1962, zlato na mistrovství Evropy 1976 a další triumf na olympijských hrách v roce 1980, tím vším se může československý fotbal chlubit, ačkoliv byl v područí komunistického režimu.

Při hledání faktografických pramenů práce jsem využíval převážně knihy. Mnoho událostí, příběhů a údajů jsem však znal díky svému zaměstnání sportovního žurnalisty, literaturou jsem si poté oživil detailní podrobnosti jednotlivých událostí a nejvýznamnějších momentů československé kopané.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FELDSTEIN, P. *Fotbal jménem Masopust. Praha, XYZ, 2012. ISBN 978-80-7388-662-2*

MICHLOVÁ, M. *Protentokrát, aneb, Česká každodennost. Řitka, ČAS, 2012. ISBN 978-80-87470-60-2*

MRÁZ, I., PEJCHAR, J., PONDĚLÍK, J., ŽEMLA, F. *Svět devadesáti minut. 1. díl 1901 – 1945. Praha, Olympia, 1976. ISBN 27-059-76*

MRÁZ, I., PEJCHAR, J., PONDĚLÍK, J., ŽEMLA, F. *Svět devadesáti minut. 2. díl 1945 – 1980. Praha, Olympia, 1981. ISBN 27-035-81*

PAVEL, O. *Dukla mezi mrakodrapy. Praha, Slávka Kopecká, 2004. ISBN 80-866-3114-1.*

ROHR, B., SIMON, G., *Fotbal – velký lexikon. Praha, Grada, 2006. ISBN 80-247-1158-3*

RŮŽIČKA, A., JENŠÍK, M., KÁNÍNSKÝ, J., JEŘÁBEK, L. *SK Slavia Praha. Brno, Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0150-9*

STEINER, F. *Fotbal pod žlutou hvězdou. Praha, Olympia, 2009. ISBN 978-80-7376-139-4*

VANĚK, K. *Malá encyklopedie fotbalu. Praha, Olympia, 1984. ISBN 27-042-84*

ŽURMAN, O. *Zlatá kniha kopané. Praha, Olympia, 1975. ISBN 27-026-72*

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÁ TELEVIZE: *Viktor sbíral úspěchy v Dukle i v Evropě* [online]. 2012 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/sport/fotbal/177782-viktor-sbiral-uspechy-v-dukle-i-v-evrope/>

ČESKÁ TELEVIZE: *Dokument o Ivo Viktorovi – legendárním fotbalovém brankáři* [online]. 2012 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/148096-ivo-viktor/27844098005>

EUROFOTBAL: *Mistrovství Evropy 1980* [online]. 2007 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.eurofotbal.cz/euro-1980/vysledky-rozlosovani-tabulky/>

EUROFOTBAL: *Češi na EURU v historii: 1970* [online]. 2007 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.eurofotbal.cz/clanky/cesi-na-euru-v-historii-1976-29548>

FILOZOFICKÁ FAKULTA MU: *Komédie plná omylů* [online]. 2005 [cit. 2014-04-07].

Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/kapradi/hotove_texty/Cejka_CE.pdf

FK DUKLA: *Historie klubu* [online]. 2009 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.fkdukla.cz/zobraz.asp?t=historie-klubu>

KRÁSNÝ SPORT: *LOH 1980 fotbalové zlato* [online]. 2011 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://krasnysport.cz/loh-1980-fotbalove-zlato>

LIDOVÉ NOVINY: *Protektorátní utkání mezi Prahou a Berlínem hýbalo politikou* [online]. 2011 [cit. 2014-04-11].

Dostupné z: http://sport.lidovky.cz/protektoratni-utkani-mezi-prahou-a-berlinem-hybalopolitikou-p6u-/fotbal.aspx?c=A090608_180043_ln-sport-kuriozity_ant

MINISTERSTVO OBRANY: *Historie armádního vrcholového sportu* [online]. 2011 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2047>

SPORT: *Dukla slaví po 17 letech návrat do první ligy. Postup pojistila výhra nad Kladnem* [online]. 2011 [cit. 2014-04-23].

Dostupné z: <http://www.sport.cz/fotbal/2liga/clanek/186701-dukla-slavi-po-17-letech-navrat-do-prvni-ligy-postup-pojistila-vyhra-nad-kladnem.html>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tomáš Haisl

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Fotbal na území České republiky za totalitních režimů

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 47

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 10

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 10

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. et ThDr. Radek Mezulánik, PhD